

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
שנאמרו שבת פרשת בחקותי תשע"ו לפ"ק

בעיה"ת לעיקוואד יצ"ו

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקכ"ב

דרשת פרקי אבות

הרה"ק בעל דברי חיים מצאנו זי"ע שאמר, שבימי נערותו חשב שיעלה בידו לתקן את כל העולם, ושוב ראה שאין זה בידו, וחשב לתקן על כל פנים כל בני עירו, וכעת הוא שבע רצון אם יעלה בידו לתקן על כל פנים את עצמו ע"כ.

וכמו כן אמר דוד מלך ישראל על עצמו, שמתחלה בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלוני אני הולך, היה מסתכל על הבתים והמקומות שהצריכו תיקון במעשיהם, וסידר לעצמו לאיזה מקום ובית ילך היום לעורר ולהוכיח ולתקן מעשיהם. אמנם בסופו ואשיבה רגלי אל עדותיך, רגלי מביאות 'אותי' לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הלואי שיעלה בידי לתקן אותי לישב על התורה ועל העבודה.

*

אנו עומדים כבר קודם מתן תורה, מן הראוי לדבר על חשיבות מצות תלמוד תורה שעולה כנגד כולן (פאה א-א). ועליה אמר הכתוב (משלי ח-יא) וכל חפצים לא ישוו בה, אפילו חפצי שמים, שכל מצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, מבטל המצוה ועוסק בתלמוד תורה (מועד קטן ט:). וכל דיבור ומלה היא מצוה נוספת כמבואר בשנות אליהו (פאה שם), ובכל מינוט שלומד תורה מקיים כשני מאות מצות. ומעולם לא היה קל כל כך הלימוד כמו בזמנינו, שישנם גמרות עם ביאור קל עד שגם ילד יוכל להבין. ויש חברות שונות של עמוד יומי או דף יומי, עם מגידי שיעורים, או טעיפס לכל מסכת. וטעמו וראו כי טוב ה', שיעורי תורה משנה את האדם במעשיו ובהשקפתו,

במשנה (אבות ה-יב) ארבע מדות בתלמידים, מהיר לשמוע ומהיר לאבד, יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמוע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכרו. מהיר לשמוע וקשה לאבד, חכם. קשה לשמוע ומהיר לאבד, זה חלק רע ע"כ. ופירש הרע"ב לא שייך למיתני הכי חסיד או רשע, שאין זה דבר התלוי בבחירתו של אדם, אלא חסרון שהיה בו מעיקר ברייתו ע"כ. ויש להבין מה רוצה התנא להשמיענו בבבא האחרונה, דבשלמא בשאר המקומות דתני חסיד או רשע, קא משמע לן דיש להשתדל להגיע לידי מדה זו, או שיתרחק ממדה זו, אבל כאן שאינו תלוי בבחירתו, לאיזה צורך מתארו בשם חלק רע.

*

הנה במדרש בתחלת הפרשה (לה-א) סמכו לכאן הפסוק (תהלים קיט-נט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד, רבונו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הדא הוא דכתיב ואשיבה רגלי אל עדותיך ע"כ.

ויש לומר הכוונה לענינינו, כי בשעה שמזדמן להיות במקום נכרי, ומכבדים לדרוש באגדה ודברי מוסר, קשה להדורש למצוא הדיבורים המתאימים, ובפרט במקום שיש רב מובהק גדול בתורה וביראה הדורש שם תמידין כסדרן. אך באמת הדורש אומר הדיבורים גם לעצמו, כי מי יאמר זכיתי לבי, אלא שמשמיע הדברים בקול רם כדי לזכות בהם גם את אחרים השומעים. ומטו משמיה של

ומשאיר רושם רב על בני ביתו. ומכל שכן כאשר לומד וחוזר על לימודו ועומד לבחינות, כל מחשבותיו במשך היום מלאים מתורה.

והתורה הקדושה בפרשתנו מתחלת, אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם, ונתתי גשמיכם בעתם וגו', והשיג לכם דיש את בציר וגו' (כו-ג). והמפרשים הקשו הא קיימא לן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט.), וכאן האריכה התורה בברכות עולם הזה על קיום מצות ה'. ויש שפירשו כי מצות לימוד התורה שאני, שעל זה נותן ה' שכר גם בהאי עלמא, וכמאמרם (עבודה זרה יט.): דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין לו ע"ש. ומצוה זו הוא מהמצות שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקן קיימת לו לעולם הבא (פאה א-א). וכיון דכאן מייירי אם בחוקותי תלכו, וברש"י שתהיו עמלים בתורה, לכן ונתתי גשמיכם בעתם וגו'. אך גם זה צריך ביאור בטעמו במה יצתה מצוה זו משאר מצות ה', שמשפיע ברכת הארץ הגשמי.

ונראה דהנה בגמרא (נדרים פא.) אמרו, מאי דכתיב (ירמיה ט"א) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו', על מה אבדה הארץ וגו', דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירושו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב (שם) ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה ע"כ. והוא תמוה למה לא ידעו החכמים לפרשו, הלא ראו שעזבו את התורה, ומקרא מלא הוא בפסוקי התוכחה, והשימותי את מקדשיכם וגו', ומפני חטאינו גלינו מארצינו.

וכתוב בספר ייטב לב (פ' בהעלותך ד"ה ויאמר משה) בשם ספרים, דאיתא בגמרא (גיטין נו.) ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך, וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים, חוץ משלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים וכו'. אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא [הר המלך] ואפילו שיתין ריבוותא קני לא מחזיק. אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא שקורי משקריתו [דאמריתו ששים רבוא עיירות היו בהר המלך והוא אינו מחזיק אפילו ששים רבוא קנים], אמר ליה ארץ צבי כתיב בה (ירמיה ג-ט), מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו [משהופשט הוא כוונתו] ואין יכול לחזור ולכסותו בן, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא, ובזמן שאין יושבין עליה גמדא ע"כ. והחוש מעיד על זה, כי ארץ ישראל היה ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה (רש"י במדבר יג-כה), ועתה בעונותינו

הרבים בחורבנה איננה רק מעט מזער לארכה ולרחבה. והטעם כי בזמן שהיו ישראל שרויין על אדמתם ומקיימין מצות התלויות בה, מכח הקדושה היה הארץ מתרחב והולך ופשטה לה, ועתה דרכי ציון אבילות מבלי באי מועד על כן גמדא לה. וזהו שנשאל לחכמים על מה 'אבדה הארץ' דייקא כי גמדא לה, ולא נשאר רק מעט, ולא פירשוהו.

ובא ה' ופירשו, ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניכם, היינו תורה שבעל פה וגזירות שמהם תצא, כי בזכות תורה שבעל פה שעל ידה מתרחב והולך תורה שבכתב בגדרים וסייגים, ועל כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, בזכות זה גם ארץ ישראל מתרחב והולך, ובשביל שעזבוה אבדה וגמדא הארץ ע"ש. (ועיין בזה בשמן ראש ח"י במדבר קלב.).

ונראה לבאר ביתר ביאור, כי הכתוב אומר בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (א-א), וברש"י בשביל התורה שנקרא ראשית ע"ש. אמנם במדרש (ב"ר א-א) פירשו, שעם התורה ברא ה' את העולם, התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, בנוהג שבעולם, מלך בשר ודם בונה פלטיין, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא דיפתראות ופינקסאות יש לו, לדעת היאך הוא עושה חדרים היאך הוא עושה פשפושין, כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם, והתורה אמרה בראשית ברא אלקים, ואין ראשית אלא תורה, היאך מה דאת אמר (משלי ח-כב) ה' קנני ראשית דרכו ע"כ. ואם כן כל דבר שישנו בטבע העולם שורשו מהתורה, וכמו כל דבר שיש בבנין הוא מה שנרשם מתחלה בהפלאין. אבל כאשר אנו עמלים בתורה, ודורשין אנו ממנה תלין של הלכות, וביאורים שונים ליישב עומק המקראות ודרשותיה, הרי אנו מרחיבים את שורשו של הארץ, על כן לעומת זה מתרחבת גם ארץ ישראל כנגדה, והיא ארץ צבי.

*

ויש להוסיף עוד, כי הנה חז"ל (כתובות קיא:) האריכו בשבחן של פירות ארץ ישראל, איך היו משונים בגדלם וטבעם. ואמרו, בברכותיה של ארץ ישראל בית סאה עושה ה' רבוא כורין, בשיבתה של צוען בית סאה עושה ע' כורין, ואין לך מעולה בכל ארצות יותר מארץ מצרים. הרי כי מקום קטן של חמשים על חמשים אמה הוציא חמשים אלף כור תבואה. ואמרו (שם) ר' חלבו ור' עזריא ור' יוסי בר

תהא מוחלפת, ואין בה שינוי כלל לעולם, אם כן איך יצויר שיוכלו לשנות דבר שבטבע העולם. ובאמת בקריעת ים סוף מצינו שהתנה ה' כן בתחלת הבריאה (ב'ר ה-ה), אם כן הרי זה בטבע העולם, אבל נס בשינוי הטבע איך יצויר.

ונראה דכיון שנתנה תורה כח לחכמים לעקור מצות עשה שבתורה, כגון שופר ולולב בשבת, וכמו כן יכולין לעקור גם לאו שבתורה לפי שעה, כגון אליהו בהר הכרמל [שהקריב בבמה, ושעת איסור הבמות היתה, ואיכא כרת דשחוטין חוץ וכרת דהעלאה] (יבמות ז:). כמו כן יש לחכמי ישראל כח כנגדו לשנות גם בהטבע, שהרי כחם לשנות גם את התורה. וכמו שפירש הקול אריה זי"ע הכתוב (תהלים א-ב) ובתורתו יהגה יומם ולילה, שעל ידי כח התורה יוכל החכם להגות ולומר, מתי תהא יום ומתי לילה, וכמו שאמר יהושע שמש בגבעון דום (יהושע י"ב).

ולא רק לעצמם הם יכולים להמשיך נס, אלא גם לאחרים, שהרי צוה הכתוב (דברים יז-יא) על פי התורה אשר יורוך, ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. וברש"י אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין ע"כ. והיינו שיש לציית לחכמי ישראל גם כשהם אומרים היפוך מה שמפורש בפשטות התורה, כאשר זה באופן שניתן להם הכח לשנותה, ולכן האדם המציית דברי חכמים, ומקיים מצות לא תסור, גם עבורו יכולים לשנות טבע העולם, ולעשות מימין שמאל ומשמאל ימין, ומי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק.

ונראה דזהו שנאמר בהתורה הקדושה בשבחה של האשת חיל, דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה (משלי לא-ג). כי מצינו עוד בתורה שיכולים לשנות ולעבור על לאו שבתורה, והוא במקום קיום מצות עשה, דאמרינן עשה דוחה לא תעשה. ולכן יש בכח חכמי התורה גם כן לשנות דבר שבטבע ששורשו מן התורה, כי לפעמים יכולים לשנות גם מצות ה'. ואמרו (יבמות ג:) מנא לן דעשה דוחה לא תעשה, דכתיב (דברים כב-יא) לא תלבש שעטנו גדילים תעשה לך [ודרשינן סמוכין, ושרינן כלאים בציצית] ע"ש. ומינה דכמו כן כאשר עולה ברצון החכם לעשות נס חוץ לדרך הטבע, שיוכל גם כן לשנותו. וזהו דרשה צמר ופשתים, שהסמיק הכתוב לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו, למצות ציצית, ללמד דעשה דוחה לא תעשה, לכן יתעש בחפץ כפיה, כאשר עולה בחפצו לעשות דבר חוץ לטבע, הוא יכול לעשותו בכפו, שהרי בתורה עצמה ניתנה כח לשנות לפעמים מצות ה'.

חנינא איקלעו לההוא אתרא, אייתו קמייהו אפרסקא דהוה כאילפס כפר הינו המחזקת חמש סאין. אכלו שלישי והפקירו שלישי ונתנו לפני בהמתן שלישי. ורבי יהושע בן לוי איקלע לגבלא חזינהו להנהו קטופי [אשכולות] דהוו קיימי כי עגלי, אמר עגלים בין הגפנים ע"ש.

ונראה שגם זה היתה להם ממה שהיו עמלים בתורה, שהרי כח הצמיחה שבארץ וגידול פירותיה, הכל שורשו מן התורה. וכיון שבקוף אחד חידשו תלין של הלכות, על כן לעומת זו בכל גרגיר עפר ניתוסף בה כח הצמיחה עד אין שיעור, ולכן בברכותיה של ארץ ישראל, שישראל היו עומדים אז ברום המעלה, התרחבה הברכה בפירותיה. אמנם בעת שגלו ישראל מארצם, נאבדה גם ברכה זו שהיה בהארץ.

ולכן היו שואלים לחכמים ולנביאים על מה אבדה הארץ, הן אמת שחטאנו וגלינו מארצנו, אבל למה אבדה הארץ כח צמיחתה, שנשתנה גם הוצאת תבואותיה מן הארץ ממה שהיה מקדם. ועל זה פירש ה', על עזבם את תורת יגו', ולא 'הלכו' בה, שלא קיימו את בחוקותי 'תלכו', שתהיו עמלים בתורה, וכאשר נחסר החידוש שיש בתורה, לעומת זה נחסר גם כח הצמיחה שבארץ, כי אם לא עמלים בתורה, אלא לומדים התורה בפשטותה, גם השפע היוצא בעולם מהתורה הוא רק כמה שעולה בדרך הטבע.

ומעתה הא דאמרה תורה אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע, אין זה שכר מצוה, אלא זה מציאות מצד עצמה, דכיון דטבע הארץ שורשו מהתורה, כאשר יש התחדשות בהוספת ביאורי התורה, יש ריבוי שפע גם בהארץ ששואבת כחה ממנה. ולכן העוסק בתורה נכסיו מצליחין. כי מי שמרחיב התורה, אשר דבר מועט בתורה מחזיק את המרובה, ממשיך זה גם בהעולם שנברא מהתורה, שבדינר אחד שמשקיע במסחר, יתרחב המסחר עם הרווחים פי כמה, ומוצא הצלחה במסחריו.

*

והנה מצינו בתנאים שהיו מלומדים בנסים, ורבי חנינא בן דוסא אמר לבתו, מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק, והיה דולק והולך כל היום כולו (תענית כה.), וכמו כן היה בצדיקים גם בדורות האחרונים, ותגור אומר ויקם לך. ולכאורה יש להבין דכיון שטבע העולם היא נשפע מהתורה, בי הציץ הקב"ה וברא עולמו, וזאת התורה לא

ושמעתי פעם מאיש חסיד, שבכל יום כאשר אומר ברכות התורה, ומבקש ונהיה אנחנו וצאצאינו וכו' כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. שבאמירת 'צאצאינו' הוא מכוין על כל אחד מבניו בפרוטרוט, ובאמירת 'צאצאי צאצאינו' הוא מכוין על כל אחד מבני בניו בפרוטרוט, ומבקש רחמים על כל אחד מהם לפי מצבו.

והנה תלמיד שקשה לו לשמוע וקל לאבד, הרבה פעמים אין זה מחמת חלישות כשרונו, שהרי רואים שכאשר יוצא למסחר יש לו חוש של הבנה בהשכל ודעת כדת מה לעשות, רק מחמת סיבה לא היה תופס תלמודו בידו. וזה יתכן מחמת שיש לו סתימה בהשכלתו להבין עומק התורה, או שזה מחמת מיעוט חשקו ורצונו בלימודו, ולכן לא מצליח. ולהבדיל גם גוי בר דעת מופלג לא יוכל להשכיל בלימוד תורתנו הקדושה. ובכגון דא האבות צריכין להרבות בתפלה ותחנונים שיפתח ה' את לבבם ולהאיר עיניהם בתורה, כי כח התפלה גדולה מאד, ויכול לפעול גדולות ונצורות.

וביגד משה (אבות ה-יב) כתב לפרש הכתוב (תהלים קיד-ח) ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים, כי מצינו אחר יציאת מצרים, קודם מתן תורה, שצמאו העם למים והוציא הקב"ה מים מצור החלמיש. ולכאורה יפלא, למה עשה הקב"ה נס גדול כזה למשוך מים מחלמיש צור לס' ריבוא, הם ונשיהם ובניהם ומקניהם מחנה כבוד ועצום מאד, ועשה נס ופלא שמאבן אחד יגיע להם מים די והותר. והלא אם היו חופרים ומוצאים מים, הגם שהוא חוץ לדרך הטבע במדבר, עם כל זה אינו נס כל כך כמו מאבן. והלא לא עביד הקב"ה ניסא למגני, ולמיעוטי בניסא עדיף טפי.

ונראה, דהקב"ה רצה להורות להם רמז מוסר על התורה הק' שנקראת מים (בבא קמא יז.), שאפילו מי שלבו כאבן וחלמיש, אם משעבד את לבו ומוחו לתורה, יזכה שיהיה למעיין נובע בתורה הק'. וזהו שאמר ההופכי הצור אגם מים, וכי אפשר להפוך צור לאגם מים, ולמה הראה לנו הקב"ה זאת, כדי שמזה נבין, דכמו כן מי שלבו כחלמיש, יוכל גם הוא להיות למעינו מים, כמעייין המתגבר בתורה ויראת שמים ע"כ.

ויש להוסיף נופך, דלכן הנגינה שם, 'והכית בצור' (שמות יז-י), מונח רביעי, שבענין זה מונח רמז מוסר השכל על המדה הרביעית שבתלמידים, שגם מי שקשה לשמוע ומהיר לאבד, יתכן שברבות הימים יתעלה ויצאו ממנו מים ושתה העם'.

והנה גם כאשר האדם משתדל לנצל עתיו הפנויים לתורה, עדיין לא יצא ידי חובתו, אלא יש לחנך גם את בניו לתורה, להמשיך את שלשלת הזהב. ולא די במה שמחנכם מילדותם, אלא עיקר החינוך הוא כאשר מתבגר ובא לכלל דעת. ורגילים אנו לחנך בני בתינו רק עד שיוגדלו, ואז סומכים האבות ומניחים אותם על דעת עצמם. אבל באמת החינוך בימי ילדותם הוא רק חינוך חיצוני להרגילם לקיום המצות בפועל. וכאשר מתגדל, אז החינוך ההיא נשרש בתוך תוכו בדעת ובתבונה. וכדאייתא בגמרא (קידושין ל.) חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה (משלי כב-ו), חד אמר משיתסר ועד עשרים ותרתין, [בציר משיתסר אין בו דעת לקבל תוכחות כל כך, ויותר מעשרים ותרתין יש לחוש שלא יבעט], וחד אמר מתמני סרי ועד עשרים וארבעה ע"כ. והיינו שבשנים הללו מוטל על האב להדריכו בדיבורי פיו ובהנהגתו, ולהשתדל שיהיה בסביבה של יראי ה', ובהדרכתו של רב ומורה, שיוכל לקנות תורה ויראת ה'. ואם כי בזמנם נהגו בן שמונה עשרה לחופה (אבות ה-כא), לא נפטר עדיין מלקיים חנוך לנער על פי דרכו, כי בשנים הללו קונה האדם את שלימותו, שגם כי יזקין לא יסור ממנה.

ויש לומר דזה הראה לנו ה' במתן תורה, לפי מה דאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מו) רבי אלעזר בן עזריה אומר ערב שבת בששה לחודש בשש שעות ביום קבלו ישראל את הדברות ע"ש. והיינו דבהיות שחינוך הבנים האמיתי הוא שש שנים, לכל חד כדאית ליה, על כן לעומת זה ניתנה התורה למספר שש, ששה לחודש, ששה לימי השבוע, ובשש שעות ביום, להורות כי קיום התורה תלוי במספר השש, שנות החינוך להבנים.

ומזמל על האבות גם להרבות בתפלה על הצלחת בניהם לתורה, וכמו שסיפרו חז"ל (בבא מציעא פה.) דרב יוסף יתיב ארבעין תעניתא ואקריהו לא ימושו מפין (ישעיה נט-כא), יתיב ארבעין תעניתא אחרני, ואקריהו לא ימושו מפין ומפי זרעך, יתיב ארבעין תעניתא אחרני, ואקריהו לא ימושו מפין ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, אמר מכאן ואילך לא צריכנא, תורה מחזרת על אכסניא שלה ע"ש. הרי לנו עד כמה הרבה להתפלל (ביחד עם תענית) עבור הצלחת בניו לתורה, וגם בזה לא הסתפק אלא חזר על תעניתו ותפלתו גם עבור זרע זרעו.

בלימודו, אלא נשאר בחולשתו שהוא קשה לשמוע ומהיר לאבד, התנא מעורר אותנו, שהחסרון זה אינו בהבן, אלא זה 'חלק רע', שיש ריעותא בחלק האבות שבו, שהם אינם מרבים בתפלה ותחנונים שיצליח בלימודו. כי כח התפלה גדולה כל כך עד שיוכל בו גם להחיות מתים, אם היה מאמין בכח התפלה והיה מתפלל מעומק הלב (עיי'ן שיטה מקובצת (כתובות קג.), במה שאמרו שם כל האומר נח נפשיה דרבי ידקר בחרב ע"ש).

ומכ"ל שכן כאשר יש לו בן מצויין, תלמיד שמצליח בלימודו, שהוא מהיר לשמוע וקשה לאבד, שחננו ה' במרגליות טובה, יש להתעורר בתפלה עוד יותר, שישאר במעלתו גם להלאה, ולא יתמוטט ממעלתו. וכמאמרם (סנהדרין מד:): לעולם יקדים אדם תפלה לצרה. וכעת כאשר עומדים סמוך לערב ראש חודש סיון, זמן מסוגל לתפלה על בנים טובים כמבואר בשל"ה הק', יש לנצל הזמן ביתר שאת ולהרבות בתפלה ותחנונים.

ושמעתי לספר מכ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר זי"ע, שנכנס אליו פעם אחד מחסידיו הנאמנים, וביקש ממנו כי בהיות שבנו אינו מצליח אצל המלמד, והמנהל לא רוצה להעבירו לכתה אחרת, שידבר עם המנהל שיעשה רצונו. והשיב לו שאין זה מדרכו, אבל לכבודו יעשה כן. ולאחר זמן בא אליו שנית, כי גם המלמד השני לא טוב, ומבקש להעבירו למלמד אחר. והשיב לו, הן מתחלה הבנתי שאין החסרון בהמלמד אלא בבנך, אבל עתה כבר אתה רואה בעצמך שהוא כן. אבל אני אומר לך שהחסרון גם עתה אינו בבנך, אלא בך בעצמך, למה אין אתה עומד בתפלה להתחנן לפני ה' שיצליח בלימודו ודפח"ח. וכנראה שהרגיש זה, משום שלא בא לפני רבו להזכיר שיתפלל על פתיחת לב בנו לתורה, ועל כרחק שלא חושב שזה תלוי גם בתפלה, אלא תולה הכל בסבות שונות, שהמלמד לא מצליח.

והנה שלשה שותפין יש באדם, ובכל בן יש חלק מהאבות, וכאשר יש לאחד בן חלש שלא נתעלה

סעודה שלישית

יודע כי בעונותינו הרבים רוב מצוות הם בלי כוונה שלימה, וכמצות אנשים מלומדה וכדומה, פניה, גסות רוח, או לקרדום לאכול הימנו וכהנה, ולכך אמר את מבקשת דבר פעם נראה ופעם אין נראה אם אין בו כוונה, רק על כפים חקותיך שזה נראה לעולם, כי תמיד ישראל עוסקים במעשים טובים ומצוות, ולכך אחוקק על כפים ע"כ.

ולכ"ן כאשר ה' רוצה להמטיר עלינו ברכות שמים מעל עבור קיום מצותיו, הקדים לנו אשר לא רק אם יהיו המעשים ברעותא דלבא, אהבה עם יראה, אז נזכה לברכות אלו, אלא גם אם 'בחוקותי' תלכו, על דרך שחקקתי אתכם על גופי, הן על כפים חקותיך, שעל כל פנים במעשה נהיה נזהרים לקיים מצותיו בשלימות, גם אז יפתח ה' את ידו להמשיך עלינו ברכותיו.

*

ואנו עומדים סמוכים לזמן מתן תורתנו, ודרשו חז"ל (שבת פח.) ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יט-יז), מלמד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם

אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו', ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (כז-ג). וברש"י דקדק כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו וכו' ע"ש. ונראה דאיתא בגמרא (תענית ד.) כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן, והקב"ה השיבה כהוגן, אמרה לפניו רבונו של עולם, שימני כחותם על לבך, כחותם על זרועך (שיר ח-ו), אמר לה הקב"ה בתי את שואלת דבר שפעמים נראה [כשהוא ערום נראה זרועו וכנגד לבו], ופעמים אינו נראה [כשהוא לבוש], אבל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם שנאמר (ישעיה מט-טז) הן על כפים חקותיך [הכף נראית כל שעה, שהיד נראית לעינים] ע"כ.

וביאר ביערות דבש (ח"ב דרוש ח) דלכאורה איך שייך בהקדוש ברוך הוא נראה ובלתי נראה, וכי שכחה דבר נעלם לפניו ח"ו. אבל הענין, כל מצוות שאדם עושה בפועל ומחשבה וכוונה שלימה הוא חותם ללב ומתואר ללב, אבל המעשים שאדם עושה בפועל אבל בלי כוונה הלב, הוא מתואר רק לזרוע ויד כלי מעשה, אבל לא ללב כי לבו כל עמו. וכנסת ישראל חשבה שכל מצוות ומעשים טובים שאנו עושים, הם הכל ברעותא דליבא וכוונה שלימה, לכך ביקשה שימני כחותם על לב, אבל הקב"ה

ע"כ. והקשו בתוספות הרי כבר הקדימו נעשה לנשמע, ולאיזה צורך היה הכפיה ע"ש.

עוד אמרו (שם פח:) כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא יצתה נשמתן של ישראל, שנאמר (שיר ה-ו) נפשי יצאה בדברו. ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן, דיבור שני היאך קיבלו, הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם, שנאמר (תהלים סח-י) גשם נדבות תניף אלקים נחלתך ונלאה אתה כוננתה ע"כ. ויש להבין הכוונה בזה.

ונראה דאיתא עוד בגמרא (תענית שם) כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן והקדוש ברוך הוא השיבה כהוגן, שנאמר (הושע ו-ג) ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מצאו ויבוא כגשם לנו. אמר לה הקדוש ברוך הוא בתי את שואלת דבר שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש [שהוא סימן קללה בקיץ], אבל אני אהיה לך דבר המתבקש לעולם [טל מתבקש אפילו בימות החמה] שנאמר (הושע יד-ו) אהיה כטל לישראל ע"כ. ופירש ביערות דבש (ח"א ריש דרוש א'), כי סדר העבודה היא, באתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא, וצריכין תחלה התעוררות תשובה ומעשים טובים מלמטה, ואז מתעורר שפע קודש מלמעלה. וכמו שאמרו (שהש"ר ה-ג) פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם ע"ש. אך לפעמים משפיע ה' התעוררותו בלי עובדא דלתתא, ואומר למעני למעני אעשה (ישעיה מח-יא), ומשפיע שפע קודש מלמעלה גם כאשר חסר לנו העובדא דלתתא, ועל דרך שהיה בעת הבריאה, וכמו שנאמר (בראשית ב-ה) ואדם אין לעבוד את האדמה, ומכל מקום ברא את העולם.

והנה הגשמים באים מאתערותא דלתתא, כי אין טפה של גשמים יורדת מלמעלה שאין עולין כנגדה טפיים מן הארץ (וזה"ק ח"ג רמז), וכמו שנאמר ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה (בראשית ב-ו), אבל הטל אינו מליחות הארץ רק יורד מלמעלה, ולכך טל לא נעצר לעולם. והנה כנסת ישראל חשבו, שבלי עובדא דלתתא לא תהיה שפעת אלקים מלמעלה, ולכן ביקשו ויבוא כגשם לנו, כפי

העבודה שיעלה מלמטה כן יושפע עלינו מלמעלה. ואמר הקב"ה את מבקשת דבר בלתי הנמצא תמיד, כי אולי לא יהיו ח"ו ישראל זכאים, אני אהיה כטל לישראל הבא מלמעלה, שהוא נמצא תמיד, שאין צורך לעובדא דלתתא כלל ע"כ.

ומעתה יש לומר דמהאי טעמא לא רצה ה' ליתן את התורה אחר אמירת נעשה ונשמע גרידא, שאז תבוא נתינת התורה על ידי אתערותא דלתתא, שהם עומדים מוכנים לקבלת התורה כמלאכי מעלה שמקדימין להיות עושי דברו קודם שמוע דברו, ולא יושפע למטה כח התורה אלא באתערותא דלתתא, אבל כאשר יחסר זאת לא יגיע לנו שפע התורה, על כן כפה עליהם את ההר כגיגית, שגם כאשר אין הם אומרים נעשה ונשמע, וחסר האתערותא דלתתא, גם כן יתעורר עליהם אתערותא דלעילא תמיד, ויוכלו לקבל שפע התורה בכל המצבים.

וזהו הענין שעל כל דיבור ודיבור יצאה נשמתן, כי הרגישו אז גודל מעלת המצוה, עד שעלה חשש בלבם שלא יוכלו להכין את עצמם כראוי באתערותא דלתתא לקדושה כה גדולה ועצומה. והוריד להם ה' טל של תחייה, טל שבאה מאתערותא דלעילא לבד, וטל זה מחיה גם את המתים במעשיהם, שיוכלו להתעורר ולקבל שפע התורה תמיד.

והנה למתן תורה הוצרכה הכנה דרבה, והם שלשת ימי הגבלה ופרישות, וקדשתם היום ומחר (שמות יט-י), והוסיף משה יום אחד מדעתו (שבת פז), כדי להוסיף עליהם פרישות יתירה. כי השפעת מתן תורה הוא אצל כל אחד לפי ההכנה, וכאשר יכינו עצמם יום יתירה בפרישות תתרבה האור של מתן תורה ביתר שאת. ואמרו חז"ל (ברכות כב.) שמתן תורה היתה באימה וביראה וברתת ובזיע. ונרמז בזה 'אימה' נוטריקון ה'וסיף מ'שה יום א'חד מ'דעתו, כי יותר מה שמוסיפין בפרישה בהכנת מתן תורה, זוכין לקבלו יותר באימה וביראה. ויש לנצל הימים הללו בפרישות יתירה מהכלים השונים, ואז נזכה להארת מתן תורה ביתר שאת ויתר עז.

הגליון הזה נתגב על ידי

מוה"ר ר' שלמה צבי זינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' אברהם צבי אדלער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	לעילוי נשמת כ"ק הגה"צ רבי יהושע בן הגה"צ רבי אשר אנשיל זצוק"ל אבד"ק סאמבאטהעלי נפטר יום ה' סיון - ערב שבועות תשמ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	מוה"ר ר' אברהם צבי זינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' אלי יוסף ברוין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב
---	---	--	--	--